

Pygamberimiz hakda dogrudyr öýdülýän 10 ýalñyşyň onunjysy

Category: Edebi makalalar, Kitapcy, Sözler

написано kitapcy | 24 января, 2025

Pygamberimiz hakda dogrudyr öýdülýän 10 ýalñyşyň onunjysy
PYGAMBERIMIZ HAKDA DOGRUDYR ÖÝDÜLÝÄN 10 ÝALÑYŞYŇ ONUNJYSY

Onunjusy – Pygamberimiz (s.a.w) yzynda kimdir birini oruntutar edip goýmandyr. Ne Alyny, ne Ebu Bekiri, ne-de başga bir sahabany oruntutar, ýagny, öz ýerine geçjek biri hökmünde taýynlamandyr. Oruntutar-mirasduşer, mal-mülk, miras goýmandyr, diñe Allanyň kitabyny goýupdyr, başga hiç zat goýman gidipdir we muny bile-bile şeýdipdir. Başga hili bolan bolsa, işin içinden çykmak kyn bolardy.

Pygamberimiziň (s.a.w) durmuşynda iň soñky epizod şu: «Pygamberimiz kagyz-galam isleýär».

Şaýylar diýýär: «On iki ymamy ýazmakçydy, Omar getirtmän, böwet boldy». Sünniler diýýär: «Dört Çaryýarlary ýazjakdy». Kadıriler diýýär: «Kadiri tarikatynyň silsilesini ýazjakdy». Hemmeler özi hakda aýdyljagyny, ýöne muňa iň soñky minutda Omaryň ýa-da şol ýerdäki biriniň päsgel berendigini öne sürýär. «Pygamber ölhek wagty kagyz-galam getirilmegini isledi, oña näme ýazjak boldy». Jedel şu.

Hemmeleriň umumy ylalaşyga gelýän bir rowaýaty bar, oña siňe syn edilse, jedeliň soñuna nokat goýsa bor.

Şeýle diýýärler: Pygamber aradan çykmadan 15 gün öň başy ýassyga ýetende, ölmegine az galanda, Äşäni ýanyна çagyrsa-da, kagyz-galam soramady. Şeýle diýdi: «Ýedi dirhem bolmalydy. Hany şol?» Ýedi dirhem. Äşe oña» «Bar» diýdi. Pygamber ony şobada mätäç birine bermegi buýurdy.

Äşe (r.a): «Bolýar, ýa Resulalla, özüň agyr halda ýatyrsyň, azar edinme, biziň özümüz bereris» diýdi. Pygamber (s.a.w): «Ýok, dek şumadyň özünde, edil hazır bereniňizi bilesim gelýär» diýdi. Äşe hem gidip, şol ýedi dirhemi bir garyba berdi we gelip pygambere muny aýtdy. Pygamberiň (s.a.w) iň

soňky sözi şu boldy: «Ýedi dirhemem bolsa, üstümde haýsydyr bir mülkiyet, menden soňka galjak miras duran ýagdaýynda Rebbimiň huzuryna çykmaga ejap edýärin» diýdi we aýdyşy ýaly edibem bakyýete göç eýledi.

Pygamberimiziň (s.a.) iň soňky minutlary şeýle geçdi. Yzynda haýsydyr bir halyf, mirasdüßer nesil, hanedan goýup gitmedi. Onuň soňky sözleri ýokardaky ýalydýr we şony aýtmak bilen bize birgiden zatlary yşarat edýär.

Muhammet Hamdullahyň «Yslam pygamberi» atly kitabynyň ýogalma we depin işleri bölümünde ýokardaky aýdanlarymy jikme-jik okap bilersiňiz. Şol aýdylanlar Kuranyň ruhuna utgaşyklydyr, yslamyň yşaratyna hiç bir babatda ters tarapy ýokdur. Emma kâbir rowaýatlarda geçýän «basyp aldy, asdy, öldürdi, dokuz ýaşly gyzjagaza öylendi...» diýen ýaly Kuranyň aýatlaryna, yslamyň baş ýörelgelerine ters gelýän zatlary tankyt etmekden çekinmeli däldiris...

Sowal: Yslamda gyrnak saklamak we köp aýallylyk barmy?

Jogap: Yslamda gyrnak saklamak ýokdur. Gyrnak – ýesir düşen gul aýal diýmekdir. Gadymy döwürlerde ýesir düşen aýal-gyzlary gul edipdirler, biriniň ýanyna berlip gyrnak edipdirler, erkekleri-de gul edipdirler. Şeýle ýagdaý Wizantiýada, Sasanylarda däp bolupdyr. Hatda «gulluk we gyrnaklyk uruşlaryň tebigy netijesidi». Adamlar uruşda ýeñilse, birem bergisini üzüp bilmese «özleriniň gul, aýal-gyzlarynyňam gyrnak bolmagyna razy bolmaly» bolýardylar. Söweş meýdanynda biri beýlekisini ýeñse, ýa öldürerdi, ýa-da erkekleri gul, aýal-gyzlary gyrnak ederdi. Bu gadym döwürlerden bâri amal edilip gelinýän we bütin dünýä tarapyndan kabul edilen sistemady.

«Beled» süresiniň 13-nji aýaty (Fekku rakabe) bilen yslam gulçulygy ýatyrdy. Emma teoriýada ýatyrdy, adamlaryň heniz-henizler muňa amal etmegi gerekdi.

«Fekku rakabe» – «boýunturyk astyndakylaryň boýunturyklary üzülsin» diýmekdir. Bu aýat Mekgede yslamyň ýaňy ikinji ýylda gelen aýatdyr, ilkinji gelen wahyýlardandyr. Ine, yslamyýet şeýdip başlady. Mekgede täze pygamberiň dörändigi, onuň

adamzada täze din getirendigi şol günki dünýä jemgyýetçiligine, ynha, şu gullara azatlyk aýaty bilen eşitdirilipdir, ýogsa hiç kimiň ünsüni çekjek däldi. Şol döwür aýratynam jöhitleriň arasynda «men pygamber» diýip orta çykan ýokdy. Emma pygamber (s.a.w) «gullar azatlyga çykarylmaly!» diýdi. Hojaýynlyk-gulluk aradan aýrylmalydyr! Baý bilen garybyň arasyndaky uçurym ýok edilmelidir! Pygamber Mekgäniň belli-belli baýlaryny, ýer eýelerini tankyt etmäge başlady welin, ünsi çekdi. «Seretseñizläň, bu adam düýbünden tersine gürleyär!» diýildi. Kurany-Kerimiň iniş tertibine görä «Galam» süresi ikinji süredir. «Galam» süresinde gürrüň berilen birinji kyssa bolsa «Ashabul-jenneh» («Bag eýeleri») kyssasydyr. Muny «Bag eýeleri» diýip terjime etseň, doly manysyny berenok, «ýer eýeleri» diýsek jüpüne düşyär. Ýagňy Kuranyň gürrüň beren birinji kyssasy ýer eýeleri hakdaky kyssadır, ol ýer eýeçiligini soňlandırmak üçin gelipdi. Ýerlerde işledilýän gullar bardy, gyrnaklar bardy, ol bulary azatlyga çykarmak üçin gelipdi. Görseñizläň, pygamberimiz (s.a.w) aradan çykdy welin, adamlar bu gezek özleri gul edinmäge, gyrnak saklamaga, aýatlary-da şoňa görä teswirlämäge başladylar. Dört aýal alsaň bolýarmış, munuňam üstesine dört aýal az bolýan ýaly, gyrnak saklamagam bolýarmış. Kurany-Kerimdäki şol aýaty («Meariç» süresiniň 30-njy aýaty) şeýle terjime edýärler: «Ezvâjihim ew mâ meleket eýmânuhum («Olар aýallarydyr gyrnaklary sebäpli gynalmazlar»). Aýallary diýende dörde çenli, gyrnak diýende çäklendirilmedik sanda gyrnak alybermelimiş. Bularyň arasynda näme tapawut bar? Aýalyň hukugy bar, mirasdan paýy bar, ikitaraplaýyn borçlary bar. Emma gyrnak emlæk mysaly: mal-mülkde hukugy ýok, oňa mirasdan paý ýok, erk-ygtyýary ýok, seniň «malyň» ýagny. Gyrmak – el telefony mysaly bir zat.

Geçmişde yslamda şular ýaly gyrnak hukugyny döredipdirler. Gardaşym, Kuran bu işi gadagan edipdir, ýatyrypdyr. Sen nämücin Wizantiýanyň we Sasanylaryň däbini ýumwarlap bular ýaly gyrnaklyk hukugyny işläp düzýärsiň?! Bular ýaly zat ýok. Yslamda dört aýala çenli aýal alybermeli diýen zadam ýok. Ol aýatyňam şeýleräk manysy bar: «Ezwâjihim ew mâ meleket

eýmânuhum («Olar ýoldaşlary, ýagny eýelik edýän zatlary sebäpli gynalmazlar»). Sözlemiň arasyndaky «ew» sözi «ýagny» manysyny berýär. «Meleket eymânuhum» şol wagt eýelik edýänleri diýmekdir. «Eýmân» sözi Kuranda «sag eliň eýelik edýäni» diýmek däl, «ylalaşyk» manysyndadır. Ýagny, ylalaşyk esasynda bir ýere gelip, açık ýagdaýda nikalaşyp, adamlara mälim eden gatnaşyklary sebäpli gynalmajygyny aýdýar. Kur'an aýallarynyzy dörde, üçe, ikä düşürip öýleniň, ýekesi siziň üçin iň haýyrlysydyr diýyär.

Pygamberimizem (s.a.w) 59 ýaşyndan 63 ýaşyna çenli dört ýyllap (özi üçin) öýlenme işini togtadypdyr. Çünkü «Ahzab» süresiniň 52-nji aýatynyň «Lâ yahillu leke nisâu min ba'd» («Mundan beýlak aýallar saňa halal däldir») duýduryşyndan soň aýal almandyr. Pygamberimiziň aýallary bolan, gyrnagy bolmandyr, ol kimiň bilen ýakyn gatnaşyga giren bolsa nikalaşyp, soň giren. Gyrnak diýilýän Mariýa (Merýem) bilen nikasy bar, Kurany-Kerim olara «Eý, Pygamberiň aýallary!» diýip yüzlenyär. Kuranyň «Ehli-beýt» diýyäni-de pygamberiň aýallary we aýallaryndan ybarat maşgalasydyr. Pygamberimiz arap medeniyetinde kemala gelen adam, soň üçinem ol Kurandaky aýatlar inýänçä köp aýal alypdyr, beýleki sahabalarım alypdyr, hemmesinde şeýle. Emma Kurany-Kerim bu işiň soňuna nokat goýan. Serediň, näme diýilýär: «Lâ yahillu leken nisâu min ba'd» («Mundan beýlak aýallar saňa halal däldir. Dörde, üçe düşüriň, biri siziň üçin iň doğrusydyr, «min ba'd» mundan soň şeýle bolar»).

Hökümler yza hereket etmeyär, öñe hereket edýär. Şuňa seredip aýdar bolsak, yslam jemgyyetinde elli ýylyň dowamynda ýeke aýallylyga geçilmelidi. Elli ýylyň dowamynda baý-garyp deňsizligi iň pes derejä düşürilmelidi. Yer eýeleri, olaryň ýerlerinde işleyän batraklar bolmaly däldi. On ýylyň dowamynda atadan oglı däl-de, geňeše, şura (sowete), saýlawlara, ylalaşyga esaslanýan sistemanyň gurulmagy gerekdi. «Olaryň işleri aralarynda şura arkalydyr» aýaty şuny talap edýärdi. Uçgun başlapdy, bir akyllı-başlı adamyň çykyp Hezreti Omaryň (r.a) ýedi maddalyk «Şura düzungünناسyna» goşmaça maddalary goşup kämilleşdirmelidi: metjitde orta sandyk getirilip, saýlaw geçirilmegi ýarpy galypy. Hezreti Aly (r.a) hem şehit

edilensoň, Mugawyýa gylyjyny syryp geldi: «Wizantiýa we Sasany imperiýalarynda bolşy ýaly, sizem maňa boýun sunarsyñyz, soňra hem oglum Ýezide boýun sunarsyñyz, boýun egmejegiňem kellesini alaryn» diýdi, jümle ulamany agzyna bakdyrды. Soltanlyk şeýdip başlady. 91 ýyl emewiler, yzyndan 550 ýyl abbasylar, 600 ýyl osmanlylar, ine, şeýdip geçdi durdy, demokratiýa ösmedi-özgermedi. Kerbeladan soň-a, bu işiň tepbedini okadylar diýsegem bolýar – yslamyýeti doglan ýerine gömdüler.

Rejep IHSAN ELIAÇYK. Edebi makalalar